

Kuitenkin hänen elokuviaan katsoessa voi oivaltaa asioita kirkkaammin kuin todellista ympäristöä tarkkailemalla. Toisinaan hyvä kiteytys onkin siivoamaton esitys siitä, mitä tapahtuu.

"Vain sellaista informaatiota käytetään, joka ymmärretään käyttökelpoiseksi tietämyksen hankinnan kannalta", kirjoittaa Järvelin. Jos näin on, mitähän tietämys mahtaa loppujen lopuksi olla? Esim. kun minä katson Kauniita ja rohkeita, en suinkaan miellä sitä mitenkään käyttökelpoiseksi minkään muun kuin tietoisien tyhminä olemisen kannalta, mutta silti voin käyttää sen välittämää informaatiota - jollen muuhun, niin ainakin siihen, mihin tällaisia sarjoja yleensä käytetään, eli päivitelläkseni ystäville, mitä kaikkea ne taas viime jaksoon olivatkaan keksineet². Viestinnän tutkimuksesta kiinnostuneena tosin saan samalla informaatiota siitä, millainen on tämän hetken populaarikulttuurin yhden genren valtavirta ja millaista maailmankuvaa siinä ihmisille tarjotaan.

Järvelin toteaa myös: "Yksinkertaisimmillaan informaation käyttäminen on iskelmän kuuntelua tai dekkarin lukemista." Miten näiden populaarikulttuurin tuotteiden - iskelmän, dekkarin, saippuaoopperan - käyttö on yksinkertaisempaa kuin jokin muu informaation käyttäminen? Kauniiden ja rohkeiden katsominenkin voi merkitä monivaiheista, ajallisesti epäjatkovaa sekä erilaisia muokausprosesseja sisältävää informaation käyttöä, joka lopulta lisää tietämystä, vaikka tähän ei ole pyrittykään. Lisäksi, kuten Elina Rauhala huomautti asiasta keskustellessamme, viihdemuusikolle iskelmän kuunteleminen on totista työtä, johon sisältyy kappaleen kaikkien elementtien analyysi sen myöhempää nuotintamista ja esittämistä varten. Ettei vain Järvelinin moniarvoiseen puutarhaan olisi päässyt livahtamaan elitismin käärme?

Riitta Kärki

Viitteet

1 Ilmaisemisen käsite kattaa tietenkin muutakin kuin kirjoittamisen, maalaamisen jne. Mikä tahansa käyttäytyminen, jonka taustalla on oletus toisesta ihmisestä käyttäytymiseen sisältävän viestin vastaanottajana, on ilmaisemista. Esim. Järvelinin mainitsema virkamiesyhteisön jäsenenä tai aikidon harrastajana oleminen on osaltaan representaatiota: virkamiesyhteisössä menestyäkseen hänen on esitettävä Virkamiestä siinä määrin, että häntä sellai-

senä kohdellaan. Vaikkapa tiedekuntaneuvoston kokouksessa on paljon tarkoituksenmukaisempaa esittää Virkamiestä kuin Aikidokaa.

2 Hyvä päivittelemisen aihe oli mm. se, että Los Angelesissa sijaitsevassa yleisessä kirjastossa oli full text -tietokantana New Yorkissa sijaitsevan yliopiston vuosikertomukset, joista puolestaan kävi ilmi erinäisiä seikkoja erään päähenkilön yksityiselämästä.

Ammummeko hyttysiä tykillä?

Tämän lehden viime numerossa kirjasto- ja informaatiotieteen määrittelystä käyty keskustelu antoi minulle aiheen kahteen pohdiskeluun. Toinen koskee dokumentin käsitettä ja toinen tieteenalan määrittelyn monisanaisuutta.

Dokumentin käsite

Alustuspuheenvuorossaan Kalervo Järvelin (s. 25) on taipuvainen pitämään dokumentin käsitettä laajempaan kuin alallamme yleensä on tapana. Saman teki jo lisensiaatintutkimuksessaan 1988 Vesa Suominen. Mielestäni he sekoittavat toisiinsa dokumentti -sanana käytön yleiskielessä ja sanan täsmäkäytön kirjastotieteeksi ja informatiikaksi kutsutulla tieteenalalla.

Totta kai hieroglyfikaiverrusten peittävä obeliski on dokumentti merkityksessä todiste oman aikansa kulttuurista. Kirjasto- ja tietopalvelutyön ulkopuolelle se rajautuu siitä yksinkertaisesta syystä, että järkälettä ei kyetä siirtämään paikasta toiseen kaiverrusten ilmaisemaa asiasisältöä tarvitsevien käytettäväksi. — Fantasiahahmo Obelix siihen pystyisi, mutta minne hän obeliskin kulloinkin kippaisi?

Toimi- ja tutkimusalamme dokumentille tunnusomaista on, että se on niin kevyt esine, että yksi ihminen voi sen vaivattomasti siirtää paikasta toiseen. Mikään siirtäminen ei tietenkään ole tarkoitus itsessään, vaan on sidoksissa siirrettävän esineen tarkoitukseen. Tällä alalla se on esineen kantaman informaation saattaminen ihmisten käytettäväksi heidän eri tarkoituksiinsa. Yleisimmin informaatio on kiinnitetty dokumenttiin kirjoitusmerkein nuotti- ja taktiilikirjoitus mukaan lukien. Viestintäteknikan kehitys on tuonut mukanaan myös

teknisin apuvälinein käytettävät, informaatiota kantavat esineet kuten äänitteet ja tietokoneiden ulkoiset muistivälineet, lähinnä levyt ja levykkeet.

Museotoimen suuntaan dokumentin käsite voidaan rajata lähtien museoesineen tarkoituksesta sekä tutkimuskohteena että näyttelyesineenä. Näyttelyesineet eivät useinkaan selitä itse itseään. Dinosauruksen muniksi tiedät isot munan muotoiset esineet luettuasi vitriinin selitteestä, että ne ovat nimenomaan dinosauruksen eivätkä esim. plesiosauruksen munia. Jos et usko, on sinun perehdyttävä niihin kirjallisiin dokumentteihin, joiden kantamaan informaatioon selite perustuu, tai itse tutkittava asia.

Rajanveto taiteeseen on ehkä vaikein, koska osa dokumenteista kantaa informaationa taidetta (kirjallisuus taiteena, taide kuvina, esitetty musiikki) ja osa kirjallisista dokumenteista on itse taide-esineitä (sidokset, typografinen toteutus). Mona Lisa on siirrettävä dokumentti siinä merkityksessä, että se on painoltaan kyllin kevyt esine siirrettäväksi käsin, esim. varkaan toimesta, Louvresta jonnekin muualle. Se on näyttelyesineenä dokumentti Leonardo da Vincin maalaustaiteen laadusta. Dokumentin kirjasto- ja informaatiotieteellisen määrittelyn kannalta kysymys on siitä, onko Mona Lisa alkuperäisteoksena ollenkaan siirrettäväksi tarkoitettua informaatiota. — Kysymyksenasettelu ei muuksi muutu siitä, että kirjastotiloja voidaan käyttää näyttelytiloina tai musisointiin, jos tilojen akustiikka sen sallii, tai siitä, että artoteekkikokeiluissa taideteoksia lainattiin.

En oikein ymmärrä miksi dokumentin käsite pitäisi ulottaa laajemmalle kuin siihen, että se on kantamansa käytettäväksi tarkoitetun informaation siirtämisen väline.

Tieteenalan määrittelyn sanaisuus

Maurice B. Line sanoi kerran — ja lienee sanomisensa julkaissutkin — että kirjasto- ja informaatiotiede on kuin elefantti. Elefantti on vaikea

määritellä, mutta kun sen näkee, tietää heti, että elefanttihan tuo on.

Jos tarkoitetaan elefantin määrittelyä sekä nahkansa sisä- että ulkopuolelta, eri ympäristöissään savannilta sirkustelttaan ja erityisesti metsästyksen kohteena mukaan lukien norsunluun kaupparajotukset ja niiden lamaanuttava vaikutus traditionaaliseen veistostaiteeseen ja taidekauppaan, ja tätä kaikkea yht' aikalaa yhdessä määritelmässä, niin oikeassa Line on. Hänen ajattelutapansa mukaan kirjasto- ja informaatiotieteen määrittelee se, että sen voi tunnistaa, kun sen näkee. Sen näkee tietysti siitä, mitä alan tieteenharjoituksessa julkaistaan.

Olen hiljattain lukenut hyllymetrillisen tutkimuskirjallisuutta tehtävänäni tunnistaa mikä siitä kuuluu kirjasto- ja informaatiotieteen alaan. Tekijöillä on puolen tusinaa erilaisia koulutustaustoja ja he ovat soveltaneet taustansa perusteella tuntemiaan eri teorioita. Mukaan mahtuu töitä, joiden voidaan sanoa tuottaneen kirjasto- ja informaatioalan kannalta vartenotettavaa tietoa, ja töitä, jotka kysymyksenasettelunsa puolesta kuuluvat kirjastotieteen ja informatiikan tutkimuskirjallisuuteen. Tunnistaminen ei ollut vaikeaa. Tunnistin elefantin, kun näin sen.

Koska pystyin lukemastani tunnistamaan, mikä on kirjasto- ja informaatiotiedettä ja mikä ei sitä ole, pitäisi minun kyetä tuottamaan se mitä todella tarvitaan, nimittäin erittäin yleistävä määritelmä, jossa ainesosien yksityiskohtaista selittelyä ei ole edes siteeksi. Malliksi siitä, mitä tarvitaan, sopii Lars Höglundin ja Olle Perssonin erään hyvän artikkelin hyvä otsikko "Kunskap om kunskaps-hantering". Mitä mahtaisi olla oikeakielisesti tietämyksen ja tiedon ja informaation hantteeraaminen? Kirjasto- ja informaatiotieteessä fundeerataan tällaista hantteeraamista.

Yrittänyttä ei laiteta: Tieteenala tarkastelee dokumenttien kantamana siirrettäväksi tarkoitetun informaation tuottamista, käyttöön saattamista ja käyttöä.

Marjatta Okko